

SLOVENSKE NOVINE

Odgovorni Vrednik: Profesor Valentin Konček.

Slovenske novine pridejo vsaki četrtek na svete: cena za četrtinsko leta 36 kr.; po pošti 1 got. st.
Za plačilo se tudi ostanila razglasio.

Tečaj 12.

V Celji 4. veljaka Serpanta 1849.

Let 31.

Gd Izobraženja ljudstva.

(Dalje)

Previdarimo ga, in nebo se nam več smelo izročanje zdelo: da kadar delavski milijoni ljudstva premenjajo stopnjo in ti milijoni polklicani bodo k spoznanju, kadar začnejo misliti in spoznavati Boga, to je kadar bodo začeli premišljevat njegovo dela ali naravo (natura), kadar, sim rekel, bo to njegova naloga; takrat bodo meja med stopnjo omike ena in drugih ljudi povzod nehala. Tndaj se poprej, kakor ta blagi bip za človeštvo memo, kteriga morebiti so mi dočakali ne bomo, prizadenimo poiskati, kaj je v vsakdanjem življenju v resnici narveči zapreka ljudstvine omike. Popolno osamljenje, nikakoršna datika med izobraženimi in neizobraženimi ljudmi in nasledek tega osamljenja, tega odločenja je zanicevanje, ponižanje, kteriga sim začelama opomnil. Gd umirvanja stopimo v resno življenje, na pristoje. Vnderstvo ima blagor pred očmi, za-
hoda bole, v kterih se ljudstvo uči brati. Pokušaj sim že, kakošni korist prosti, na dolo umirvanje človek iz branja dobliva in kaj bere. Do bi pač kaj kasnovitiga brati? Tdolo, ali se more s svojim branjem izobražiti? Nikakor ne. Ali v meritvah čerkah zaperte mi-
li potore tako živo k človeku, kakor so na vsespiljeje iz vzajemnosti z izobraženimi ljudmi? Razgovarjanje se si jih privlasti-
va po male, vpra se razumeti jih, in če jih ne razume, mu je izobraženi človek razja-
rili. To nat čent dvomi, mu izobraženi dvo-
le odzvanja, na prepričanju vtordaje. Ako se na kaj pred me pomavi, knr mi slabo
možno prosijo, me izobraženi človek pot
de razumevanje naravn, ga vodi in na tako
em ločbiti in razvedri. To pa ni mogoče z
vostvimi čerkami, memo vdelama. Res je,
dali je skrit v čerkah, to je, v bukvali; na
ne izobraženega je brez vzajemnosti z iz-
obraženimi ljudmi blago z deveterimi vrta-
mi zaključeno, od kterih ena ima ključa.

Mislino si človeka z bistro glavo, ki zna
brati in ki ima železno voljo, nej bi sam po
sebi brez utičnja (Influss) in ptoje pomoči
si kake znanosti privlasti; zapert sedl z
bukvami vred, nevedoč, s kterimi bi prišel.
Takaj se mu že pokaže poteka ptoje po-
moči. Ali recimo, de ima zaznamovan rod
branja, to je, de ve, kako sledi dela, ktere
pejjejo h kaki vednosti, potem, de ima pra-
voredno (logisch) sostavo: ali bo, ko iz to
zapere priče, desiravno si je silno veliko
prizadjal, ali bo, prašam doročji jak, postavi-
vise, slovnica v modroslovsko-etimologiškimi
dahu, matematika ali ktero koli vednost po-
polnoma učiti? Nikakor ne. Ves zmetan bo
in ne bo znal ne sobine kons drugica kaj
razložiti, nobene prave vednosti, noheniga
praviga prepričanja ne bo imel. To domči
je edino mogoče po vzajemnosti z izobraže-
nimi ljudmi, po boju in borenju vlastiga uma,
z nasledovanjem misel ljudstvih, razvoja-
vanjem vlastiga mnenja memo ptejiga, kar
izobraženje zadene. Vzajemnost z izobraže-
nimi ljudmi je tndaj poleg umirvanja branja
edina sola za neizobraženega človeka.

(Dalje sledi.)

(2. Slov.)

Vrednik.

Zla se veseljem, prepriča si se, da slo-
venski dah tak krpko se odziva, da Slo-
veni in jeneraletniga spajo ne zadržujejo,
in znotraj svitajši bistro svetlobo bistotja, man
poganjajo; pa serce mi od svetlosti postakna-
je, de imati potrdnost drugja davorad-
nat, in rodoljubem posebno izvesten indoli
slovenske umirvanosti vsporediti.

Naš lepopisatelj in učitelj lepopisa v
e. k. normalni šoli v Tečaju Jurin bave se
na svoja polju sedl kakrenim trud, in malo-
vosti sozori, ki se bo vsakim volkeje člo-
veku močno domadati; posebno ker to eden
v časih slovenskih jezikov učiljen se tudi
Klancu prekliči, in na novo čudaj ne-
znano pot k lepopisu odpre in poteka. J.
laeve je namreč v svoji dolgaletni službi

teraiga jezika in narodne književnosti ali literature. To pak je kako za učitelja tako tudi za učenca enako težko, ako nje knjige, u kateri bi se najlo iz večega števila pisateljev mar nekaj maliga, t. j. ako nje krestomatije.

Leto misel me je napeljala že pretekli-ga Novembra, da se lotim jaz letiga dela. Razni zaderiki so me motili, tudi neumnost dozdaj ni ene same knjige, katere bi mi lo trohico pot kazala; po takim mi je komaj zdaj mogoče, en glaven del dokončati.

Ime leto krestomatije bo „Ovretje ju-goslavjanske s čedomirni eveti dru-gila vertov slavjanskih“. Ime samo že kaže, kar bo zaderik leto knjige. Zapo-pasti ima celo jugoslavjansko literaturo, te-daj bo imela spise jugoslavjanskih pisateljev iz vseh krajev; letim je dolžano ko prime-ri ali zgledi jezika nekaj spisov iz ostalih slavjanskih narečjih. Pri tem sem gledal, ko-liko mi je bilo mogoče na najimenočnejše de-la, in na spise, od katerih bi se najšel mo-rebiti jugoslavjanski prevod slovenski ali pak ilirski. — Se ve, de bodo spisi vsakiga narečja skup vredni tako, da bodo vsi ilir-ski ene verste skup, vsi slovenski skup, itd. Vsaka književnost se razdeli v pesništvo in prozo. Najprije hameil sem spise pesniške in prozaške u eno knjigo zjediniti; ali mi je po takem preveč narasla; tedaj sem se lotil najprije pesničkiga dela. Prozaiki del je tudi že malo da ni celo gotov, in bo raz-glašen kmalo za pesničkim, in na zadnje mislim, ako bo mi mogoče čez obadva dela besednik ali rečnik bolj neumnih besed sloziti.

Pesnički del bo imel spise iz dva in šestdesetih jugoslavjanskih podpisanih, in ne-katerih posebno slovenskih nepodpisanih pi-sateljev; razen tiga nekaj maliga iz Der-žavina, Puškina, Kozlova; Kollára, Ceta-kovskiga, in Jahlonskiga; iz Simunoviča, Mickieviča itd.; iz „Rakopisa Kraljodvor-skiga“ in iz „Igora“. Poleg tiga sem vzel razen mnogih jugoslavjanskih tudi nekatere narodne pesne iz koliko mogoče vseh osta-lih slavjanskih narečjih; in vse leto večidel u domačem njihovem pravopisu.

Leti del razredil sem u četiri dele: I. u pevateľni ali lirski; II. u pripovedlajski ili epiki; III. u dramatički del; IV. u smes. Vsakim delu bo od kraja pridana kratka teorija o njemu. Koliko pol (Hogen) bo imela cela krestomatija pesniška, ne premorem pre-gledati; ko bo tiskan prvi zvezik (Ilefi), bom bolj lahko to presodil; ko se mi zdi, bo imela okol 25 do 40 pol; in trudil se bom, de ne bo širja.

Prvi zvezik, ki bo najprije razposlan, in ki mi je pridano slovenski in ilirski kratko *krestomatorje* ali *celotika*, bo zapopadel celi lirski razdel.

Plačevalo se bo za vsak zvezik, ko bo razposlan; cena za vsakih pet pol je 15 krajcarjev srebra.

Zalostno stanje našega književstva me prišli, to delo na *predgovor* ali *podpise* na svetlo dati; po namenu in osnovi letiga dela

bi močno rad bil, da bi si ga u vsakim malo imenitnejšim mestu vsak lahko priskrbel; alj u mnogih mestah novem nikakiga go-spoda za tu.

Podpise bodo tedaj jemali:

U *Gradcu*: g. Maršec, in slovensko društvo,
u *Martburgu*: g. prof. Matjasič.
u *Pljuju*: g. Terstenjak Davorin,
u *Celovcu*: g. prof. Javornik, in slovensko društvo.

u *Celju*: g. prof. Konšeg,
u *Ljubljani*: g. Cigale, in slovensko društvo,
u *Gorici*: g. prof. Premač, in slovensko društvo,
u *Terstu*: složitelj sam in slavjansko društvo.
u *Beču*: g. Vuk Stefanović Kar., i knjigot,
Wenedikt.

u *Varaždinu*: Narodna čitavnica,
u *Zagrebu*: g. prof. Babukić in ilir. nar. čitavnica,

u *Karlovcu*: nar. čitavnica,
u *Pinkovcih*: g. prof. Vanjšček,
u *Djakovcu*: g. Topalović.

u *Reki*: g. Kurelac,
u *Zadru*: g. prof. Kazmanić, in slavjanska lipa,
u *Katunu*: g. Čuček.

u *Dubrovniku*: g. prof. Orsat Počič.
u *Pazinu*: (Pisimo): g. prof. Rikoli.

Zdaj pa še prosim vse takaj in poseb-no lično mi nepoznane gospode, naj mi ne zamerijo, de nje tako nadlegujem; in zad-nje prosim, da mi naj podpise kak naj bi-treje pošlejo, da se po tim zavoljo števila natisov ravni premorem; in ker bi močno rad prvi zvezik mesca Listopada razposlal.
U Terstu 10. Julija 1849.

IVAN MACUN,

znanstvi učitelj lat. šol in slovenskiga jezika.

Kakošen je naš cesar.

(Pr. Slov.)

• Večkrat smo že pokusili našto, našiga mladiga cesarja v tem časopisu opom-niti. V vsesvoljnih Augšburških novinah smo brali te dni popis cesarja od nekiga dopi-sovavca imenovanih novia, ki je priložnost imel, cesarja v ogerski vojski videti. Po nje-govih besedah vemo, de ga je prvičrat vidil in zavoljo tega se more posneti, de no njegove besede resnične, iz nikakarsne stra-sti ne izvirajoče. Poslušajmo, kako ga po-piše:

„Cesar Frančišek Jožef je bolj sred-nje velikosti, ravne rasti in čvrsti. Vidi se pa, de je še mladeneč. Njegova obliče raz-odeva toliko umnost, kolikor odličnosť no-sti iz njega sije. Nadar svoje usta k smeh-ljanju odpre, kar se mu prav dobro poda, se vidi, de mu je natura, kakor ocer Du-najčanam, posebno Dunajčanam lepe zobe podčlila. — Za blagor svojih vojakov kaže veliko skrbnost, in več kakor eno djanje priča v njegovim kratkim vladarstvu, de njih službe ceniti mar.

Nekdaj saram med drugimi opomniti, kar imam še dobro v pameti. To mi bil iz-bori pred Rašam od cesarskih vzetih, princ-seje memo cesarja nekiga vojaka. Katerina ste bile obe nogi raztrgajose. Če dostikrat

je bil cesar tako ginjen, da se je na stran obrnil in si solze obrisal. Mož, kateri ni je to povedal, star sivobrid oficir, je imel tudi mokre oči. — Ali je čudo, da je armada za svojega cesarja tako vneta? De je pa vnet, se vidi iz govorljaj oficirjev in vojakov in neumerljiga veselja in vriskanja, s katerim cesarja povsod sprejajo, kjerkoli se po-kaže".

© Njih Veličastvo, naš premilostivi cesar Francišek Jožef so se 5. t. m. z hriška nazaj na Dunaj vrnili. — Njih strážni so šest funtov teško topno kroglo sabo na Dunaj prinesli, ktera je ravno med Nj. Veličastvom in nadvojvodom Ferdinandom, cesarjevim bratom, na tla padla. V spominj velike nevarnosti jo bodo hranili, ktero je vsiganogodni Bog od glave tako blagiga življenja odvernul, ktero nej še mnogo, mnogo let v blagor vseh narodov edine, mogočue Avstrie vhrani.

Nova nadloga!

© Puntj in vojske s vsimi njihimi nasledki, in kolera, so neumerne stiske vlaš-kiga in letošnjiga leta, s katerimi je bozja močrost razne dežele obiskala. K vsem tem se še nova približuje, namreč kolilice. V več krajih Hrovaskiga, Slavonskiga in Ogerskiga so se že pokazale in iz Lvov-skih novic zvezo, da so tudi Galicijo že obiskale, posebno pa Kolomejsko in Cort-kovsko kresje.

Bere se v svetim pismu in znano je vsa-kinu, kako strašni so ti mercesi kamor pri-dejo. V naših deželah jih že dolgo ni bilo, desiravno smo vlaško leto slisali, da so do kerskiga in na zolajuje Stajarsko tudi nek-tere iz Hrovaskiga zašle. V prejšnji časih so pa tudi naše dežele večkrat obiskale in vzgledovčini so bere, da je v letu 872 velik vlak kolilic v Stajarsko, Koroško in Krajško deželo prišel, ki so vsi zelenjad na polju in v vrtih do korenine pozohale. Valvazor piše, da je velik vihar njihoma potovanju konec naredil, ki jih je v reke pomekel. Pa tudi še po smerti — piše Valvazor dalje — so smert rodile. Zakaj kakor so v svo-ji življenja zelenjad morile, tako so tudi mrtve ljudem in živalim smert vzkrovali, ker so jih vode zopet na suho pomešale, kjer so na kupih gnilo in zrak okužile, da so razsikere kužne bolezni in v nekterih krajih še celo kuže prinisale.

V Feldenskih letopisih so tako je po-pisanet: Imelo so po štiri perute in po šest nog. Široke gobice in po dva zob, bolj ter-da kot kamen in kost, s kterimi so narmeh-kejši in nartirši skorjo dreves razglodati mogli. Dolge in debele so bile, kakor pale maza, in toliko jih je bilo, da so v eni uri v dobru pri mestu Stajacu toliko polja po-želi, kakor ga sto ljudi v enim dnevu ob-žela. Karar so se pa iz žnice vadigile, so eno celo miljo Loda solnce tako zakrile, da ga ni bilo mogoče videti. —

Lvovske novine pišejo, kako se zale-ga tega mercesa, dokler ne more izeti, nar-boj ga ova vloniti. Kaj ko se mercesja na kako stran premikati začne, se dva graba skupljena s neupčnimi seznani in z nametno zemlje tisti strani nasproti, na kateri so mer-česi. Na dva graba je treba živiga njena naseti in zalega, ko do graba priđu, se z lopatami vsaj pomeče. Očitek mercesov, ki prvemu napotku odide, stori v drugim grabu svoj konec. — To je edini pomoček zoper ta merces. (Pr. Slov.)

Ogerska vojska.

Kar smo bili v zadnem listu naših No-vin povedali, da se bude zgodilo, to se je tud resnično dogodilo.

Nar večje Ogersko mesto Buda - Pest je v cesarskih rokah. Budo, ktera na desne brega Donave leži so naši cesarski vojsaki posedli; v Pest, ktero je na levim brega te reke, so pa Rusi primarsirali. To mesto je skoro pušavi podobno, ker je mnogo ljudi iz njega že tedaj pobegnulo, ko je Ruski me-sto zapustil bil; drugi so pozneje zbežali, ko so slisali, da se Rusi bližajo. Zeleni most med Budo in Pestom je raztrgan, torej so ljudi v čolnih sam ter tje vozijo; pa kakor se slisi se bude most kmalo popravil, tako da se bude laško po njem vozilo.

Okolj terdaje Komora je naša in Ru-ska armada sovražnika popolnoma oklenila, tako da nikamor ne more.

Večkrat so sovražniki skusili našo ar-mado predrsti, pa vselej so morali s ker-vavimi glavami nazaj bežati. Od dne do dne naši sovražniki temnejše vlap stiskajo; že su živeja za ljudi in konje postekajo, in ni ga dne, da bi ne bila kakna majna bit-va, in sovražnik je vedno na zgubi.

Sovražna posadka v terdavi Komora skor iz nar večih topov brez prenehanja na naše strela pa brez da bi našim kako kvare sto-ri-la, ker so dalje proč od terdave.

Nemška dežela.

Na Nemškem bo kmalo popolnoma mir. Pansarji, ki so bili povzeli premagani, so se na zadno vterdaje nastati vergli, in se branijo, kolikor se morejo. Terdaja je pa že od Pruskih in drugih Nemških vojakov okolj in okolj obsedena, in ne bo dolgo ter-pelo, da bo premagana; že po reki Rini 20 velikih topov peljejo, s kterimi bodo Prusi vterdaje tako dolgo strelali, da se bude vdala.

Luška dežela.

Melland 14. Junja. Danes je iz Rine razbojnikov obseda, kteri so bili tučni, ko je bil izdecel nad Piemontem. Sed, in nje premagali, v Jroseli panti razbojnic in ne-re bojne vojsake po spušili pomekli.

V Rimu Francuzi razporežajo; pansarji so se razkropili in posarili.

Nro. 3185/procs.

ROZGLAS

ces. kralj. štajarskega deželnega predsestra.

Zastran vundajanja denarnih listov po 3 in 10 krajearjev v srebru.

Denarno upravištvo si je na vso moč prizadevalo, da bi se potrebi v menjavi na drobno zadosti storilo skoz to, da je brez prenehanja kovati pustilo srebrni in hostlovi drobiš. Pa kakor dosadašnja skušnja uči, vendar le dobiša pomenjuje, večidel zavolj nezavupa, kter se je po hudovoljnosti razširil. To reč ne samo dobičkarja, ampak tudi predlucijska stranka, ktera v svoji hudobnosti nikdar ne praznuje, v svoj prid obračuje; torej je pa tudi drobiš, kakor veliko se ga je van dalo, v ravno tisti dobi zgnil, ko je v menjavo prišel.

Da bi se odvernili nepaki, kteri iz tega pomeska za menjitev na drobno izvirajo, so Njih Veličanstvo po nar vikičenu vkazu od 20. roznika t. l. dovolili blagovilliti, da so denarni listi vundaje pod sledečimi določbami.

Pervič: Denarni listi se bodo glasili na šest in deset krajearjev srebra, in se bodo v svojem polnem napisanemu znesku pri vsih plačilih pod enim goldinarjem v vsih cesarskih denarnicah (kasah) kakor srebrni drobiš jemali.

Drugič: Vesolni znesek tih denarnih listov ne sme čres pet milijonov goldinarjev znesti.

Tretjič: Razdajali se bodo po verstah, kterih bo vsaka z čerko oznamnjana. Po preteku treh mescov, to je po preteku mesca kimovca (Septembra) 1849 se bodo ti denarni listi za srebrni denar nazaj jemati začeli. Javna vavla bo določila, v kteri redi in v kterih dobah so bodo posamesne verste nazaj jemale.

Četertič: Denarni listi se ne bodo od cesarskih kas na ravno vmed privatne (ljudstvo) razdali, ampak razdali se bodo za enaki znesek v banknotih na krajec vrade glavnega in stolnega mesta, deželskih glavnih mest in sploh na vrade tistih večih krajev, kjer se vidi da se ti denarni listi posebno potrebujejo.

Doba, v kteri se bodo taki denarni listi tud v posamesnih krajih dobiti zamogli, se mora tam posebno raznamniti.

Petič: Kdor te denarne liste popači ali ponaredi, zapade pod ravno tisto kazna, ktera je za popačenje in ponarajanje javnih zavupnih listov, kteri kakor srebro vajno, določena.

Šestič: Razdajanje tih denarnih listov mora henjati, kakor hitro tega pobotnoga sredstva ni več potreba.

To se raznamni po vkazu visokega ministerstva od 24. roznika (Junja) t. l. številu 7111 (F. M.)

V Gradcu 1. Julia 1849.

Ignac vitez od Kriegermajer,
deželni predsedec skoberilni.

Nar novje.

16. in 17. tega mesca je bila luda bitva med Madžarom in Rusom. Rusi so vsrpniška popolnoma premagali.

V Cejski furi so vuzrili.

Mal. Serpana.

3. Boštjan Rebev, delavec za gradm Nro. 46, 42 let star, v kaleri.
4. Gropa Apolonja Perko, kresilnega sluhabnika žena, 33 let stara, v mestu Nro. 69, v kaleri.

5. Maria Nili, dancija žena, v gradščinu predmestu Nro. 53, v kaleri.
6. Martin Pinter, oferce sin, 44 let star, v Spitalu, v kaleri.
7. Maria Nili, uradnika žena, 37 let stara v Gradščinu predmestu Nro. 62, v kaleri.
8. Katarina Maierhermann, udova, 60 let stara, v mestu Nro. 114, v kaleri.
9. Lina Jancič, kmetiča žena, 40 let stara v Polah Nro. 60, v kaleri.
10. Anton Regal, oferja sin, 3 leta star, na Gradm Nro. 19, v kaleri.
11. Ana Bahorik, želenikarja žena, 7 let stara v Pečevniku, v kaleri.